

نگرشی به ماده (۱۲۴) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ و مواد مرتبط با آن در قوانین استخدامی نیروهای مسلح

عبدالکریم کارمزدی، کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

قسمت اول

دیباچه:

قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح که اخیراً تصویب شده نسبت به قانون سابق متفاوت بوده و دارای مقررات جدیدی است که از آن جمله می‌توان به فصل یازدهم قانون مزبور در مورد جرایم ارتشاء و اختلاس اشاره کرد. که قانون سابق دارای دو ماده در این خصوص بود، لکن در قانون جدید هشت ماده به بحث ارتشاء، اختلاس و اخاذی اختصاص یافته و در این راستا ماده (۱۲۴) با محتوای نسبتاً جدیدی در قانون جدید مجازات جرایم نیروهای مسلح لحاظ شده که به دلیل استفاده از واژه‌هایی چون "تعلیق از شغل" و "وضعیت بدون کاری" و عدم تعریف آن ممکن است در اجرا سبب بروز ابهام در این خصوص شود. لذا، بحث و بررسی این ماده ضرورت یافت. در این رهگذر از فرهیختگان و اندیشمندان استدعا می‌شود که با ابراز نظرات صائب خویش، از ضعف و کاستی این مجموعه بکاهند و موجب غنای آن شوند.

در اینجا بر خود لازم می‌دانم که از جناب آقای دکتر دلیر (ریاست محترم دادگاه نظامی یک شعبه ۵) که به عنوان استاد راهنما و مشاور در تدوین این جزوه همکاری‌های بی‌شائبه‌ای داشته‌اند تشکر کنم.

لازم به ذکر است که در این مقوله جهت رعایت اختصار به جای عبارت (قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح) از عبارت "قانون مجازات" و به جای عبارت (قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری) مصوب ۶۴/۶/۲۸ مجلس شورای اسلامی که در تاریخ ۶۷/۹/۱۵ به تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام رسیده است از عبارت "قانون تشدید" و به جای عنوان (قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶) از عبارت "قانون ارتش" و به جای عنوان (قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۰) از عنوان "قانون سپاه" و به جای عنوان (قانون استخدام نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۲) از عبارت "قانون نیروی انتظامی" بهره خواهیم گرفت.

فصل اول: کلیات

بخش اول: متن مواد مربوط:

الف - قانون مجازات:

ماده (۱۱۸): «هر نظامی که برای انجام یا خودداری از انجام امری که از وظایف او یا یکی دیگر از کارکنان نیروهای مسلح است، وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را بلاعوض یا کمتر از قیمت معمول به هر عنوان قبول کند اگر چه انجام یا خودداری از انجام امر بر خلاف قانون نباشد در حکم مرتشی است و به ترتیب ذیل محکوم می‌شود:

الف- هرگاه قیمت مال یا وجه مأخوذ تا یک میلیون (۱/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از یک تا پنج سال و جزای نقدی معادل وجه یا قیمت مال مأخوذ و تنزیل یک درجه یا رتبه.

ب- هرگاه قیمت مال یا وجه مأخوذ بیش از یک میلیون (۱/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از دو تا ده سال و جزای نقدی معادل وجه یا قیمت مال مأخوذ و تنزیل دو درجه یا رتبه.

ج- هرگاه قیمت مال یا وجه مأخوذ بیش از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از سه تا پانزده سال و جزای نقدی معادل وجه یا قیمت مال مأخوذ و اخراج از نیروهای مسلح.»

ماده (۱۱۹): «هر نظامی وجوه یا مطالبات یا حواله‌ها یا اسناد و اشیاء و لوازم و یا سایر اموال را که بر

حسب وظیفه به او سپرده شده به نفع خود یا دیگری برداشت یا تصاحب کند، مختلس محسوب و علاوه بر رد وجه یا مال مورد اختلاس حسب مورد به مجازات زیر محکوم می‌شود:

الف- هر گاه میزان اختلاس از حیث وجه یا بهاء مال مورد اختلاس تا یک میلیون (۱/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از یک تا پنج سال و جزای نقدی معادل دو برابر وجه یا بهاء مال مورد اختلاس و تنزیل یک درجه یا رتبه.

ب- هرگاه میزان اختلاس از حیث وجه یا بهاء مال مورد اختلاس، بیش از یک میلیون (۱/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از دو تا ده سال و جزای نقدی معادل دو برابر وجه یا بهاء مال مورد اختلاس و تنزیل دو درجه یا رتبه.

ج - هرگاه میزان اختلاس از حیث وجه یا بهای مال مورد اختلاس بیش از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد به حبس از سه تا پانزده سال و جزای نقدی معادل دو برابر وجه یا بهاء مال مورد اختلاس و تنزیل دو درجه یا رتبه.»

۳- ماده (۱۲۳): «هر نظامی که زائد بر یک میلیون (۱/۰۰۰/۰۰۰) ریال اختلاس کند، در صورت وجود دلائل کافی، صدور قرار بازداشت موقت به مدت یک ماه در مورد وی الزامی است و این قرار در هیچ یک از مراحل رسیدگی قابل تبدیل نخواهند بود.»

۴- ماده (۱۲۴): «در هر مورد از بزه‌های مندرج در مواد (۱۱۸) و (۱۱۹) این قانون، که مجازات حبس برای آن مقرر شده، نظامی مرتکب از تاریخ صدور کیفرخواست از شغل خود معلق خواهد شد. دادسرا مکلف است صدور کیفرخواست را به سازمان ذی‌ربط اعلام دارد. در صورتی که متهم به موجب رأی قطعی براءت حاصل کند، ایام تعلیق جزء خدمت او محسوب و حقوق و مزایای مدتی را که به علت تعلیقش نگرفته، دریافت خواهد کرد.»

تبصره: فرمانده نیرو یا رئیس سازمان مربوط در نیروهای مسلح و مقامات بالاتر نظامی، می‌توانند پس از پایان بازداشت موقت یک ماهه، وضعیت "بدون کاری" _ مذکور در قوانین استخدامی نیروهای مسلح _ را تا پایان رسیدگی و دادرسی اعمال کنند.»

ب- قانون تشدید:

ماده (۷): «در هر مورد از بزه‌های مندرج در این قانون که مجازات حبس برای آن مقرر شده، در صورتی که مرتکب از مأمورین مذکور در این قانون باشد، از تاریخ صدور کیفرخواست از شغل خود معلق خواهد شد. دادسرا مکلف است صدور کیفرخواست را به اداره یا سازمان ذی‌ربط اعلام دارد. در صورتی که متهم به موجب رأی قطعی براءت حاصل کند ایام تعلیق جزء خدمت او محسوب و حقوق و مزایای مدتی را که به علت تعلیقش نگرفته، دریافت خواهد کرد.»

بخش دوم: تعاریف

سخن اول - تعلیق از شغل:

الف) دکتر جعفری لنگردوی در "ترمینولوژی حقوق" در تعریف تعلیق از خدمت چنین گفته است: «منع اشتغال مستخدم رسمی دولت به خدمت، قبل از صدور حکم دادگاه در موضوع مورد اتهام، با بقاء عنوان مستخدم برای او و دریافت حقوقی به نام حقوق ایام تعلیق که به عکس انفصال جنبه مجازات ندارد.»^(۱)

ب) در قانون استخدامی کشوری در این خصوص چنین آمده است: ماده (۱۲۴): «وضع استخدامی مستخدمین رسمی، منحصرأ یکی از حالات زیر را خواهد داشت و نمی‌توان مستخدم را در حال استخدامی دیگری قرارداد:

الف- اشتغال: و آن وضع مستخدمی است که در پست معینی انجام وظیفه می‌کند....

د- حالت تعلیق: و آن وضع مستخدمی است که طبق حکم مقامات صلاحیت‌دار به علت صدور کیفرخواست از طرف مقامات قضایی یا به علت تصمیم دادگاه اداری در حدود تبصره ۴ ماده (۵۹) این قانون از ادامه‌ی خدمت ممنوع می‌شود...»^(۲)

ج - بند(الف) ماده (۱۱۵) قانون استخدامی نیروی انتظامی، تعلیق از شغل را یکی از حالت‌های بدون کار محسوب و چنین مقرر کرده است: «بدون کار- وضع کارکنانی است که به یکی از علل زیر موقتاً از کار برکنار می‌شوند:

الف- به موجب قرارهای صادره از مراجع قضایی بازداشت و یا از شغل معلق شوند...»

سخن دوم - بدون کاری و منتظر خدمت در قوانین استخدامی نیروهای مسلح:

ماده (۸۸) قانون ارتش وضعیت کارکنان مشمول این قانون را از لحاظ خدمت احصاء کرده است که در بند "ی" (منتظر خدمت) و در بند «ک» (بدون کار) ذکر شده است.

ماده (۹۸) قانون مذکور حالت "منتظر خدمت" را چنین تعریف کرده است و ماده (۹۹) قانون مزبور نیز حالت بدون کاری را تعریف کرده است.

وضعیت کارکنان مشمول قانون سپاه از لحاظ خدمت در ماده (۹۷) مشخص شده است که در بند «ی» (منتظر خدمت) و نیز در بند «ک» - (بدون کار) مطرح شده است. در ماده (۱۰۶) قانون مزبور نیز "منتظر خدمت" تعریف شده است.

مطابق ماده (۱۰۳) قانون نیروی انتظامی وضعیت کارکنان در طول خدمت، حسب مورد مشخص شده است که در بند "ک" (منتظر خدمت) و در بند ل (بدون کار) ذکر شده است. به لحاظ اینکه قانون فوق‌الذکر در سال ۸۲ تصویب شده و نسبت به قوانین سپاه و ارتش کامل‌تر به نظر می‌رسد؛ لذا، صرفاً به درج توضیحات مربوط به واژه‌های "منتظر خدمت" و "بدون کاری" در این قانون اکتفا می‌شود.

در ماده (۱۱۴) قانون مزبور "منتظر خدمت" چنین تعریف شده است:

"منتظر خدمت" وضع کارکنانی است که برابر مقررات مربوط به علت ارتکاب تخلفات انضباطی به طور موقت از کار برکنار شده باشند...»

ماده (۱۱۵) قانون مذکور، نیز «بدون کار» را این گونه تعریف کرده است:

«بدون کار- وضع کارکنانی است که به یکی از علل زیر موقتاً از کار برکنار می‌شوند:

الف- به موجب قرارهای صادره از مراجع قضایی بازداشت و یا از شغل معلق شوند.
ب- برابر احکام صادره از دادگاه‌ها زندانی شوند.

ج- در صورتی که محکوم به اقامت اجباری یا ممنوع از اقامت در محل معین شوند...»

بخش سوم: حقوق و مزایای ایام بدون کاری در قوانین استخدامی نیروهای مسلح:

در این راستا نگاهی نیز به وضعیت تعلق یا عدم تعلق حقوق و مزایا در مدت بدون کاری نظامیان مرتکب به جرایم ارتشاء و اختلاس با توجه به قوانین استخدامی نیروهای مسلح خواهیم انداخت:

۱- حسب تبصره دو ماده (۹۹) قانون ارتش و تبصره دو ماده (۱۰۸) قانون سپاه و تبصره دو ماده (۱۱۵) قانون نیروی انتظامی: «مدت بدون کاری جزء ایام خدمت برای ترفیع منظور نشده و تنها از نظر بازنشستگی محسوب می‌شود...»

۲- مستند به ماده (۱۴۸) قانون ارتش و ماده (۱۶۸) قانون سپاه و ماده (۱۷۴) قانون نیروی انتظامی: «میزان دریافتی ماهانه پرسنل منتظر خدمت بر مبنای دوسوم و پرسنل بدون کار بر مبنای یک دوم حقوق درجه یا رتبه آن‌ها محاسبه و تعیین می‌شود.»

فصل دوم: تحلیل محتوایی مواد مربوط:

بخش اول: بررسی مواد مربوطه در قانون مجازات نیروهای مسلح

۱- ماده (۱۱۸) قانون مجازات اخیرالتصویب درباره جرم ارتشای نظامیان دارای سه بند با حدنصاب‌های مختلف است، همچنین ماده (۱۱۹) قانون مذکور در مورد ارتکاب جرم "اختلاس" بوده که این ماده نیز دارای سه بند با حد نصاب‌های متفاوتی است.

۲- در صدر ماده (۱۲۴) قانون مزبور آمده است: «در هر مورد از بزه‌های مندرج در ماده (۱۱۸) و (۱۱۹) این قانون که مجازات حبس برای آن مقرر شده...» که با ملاحظه مادتین (۱۱۸) و (۱۱۹) قانون مجازات، در کلیه بندهای سه‌گانه‌ی هر دو ماده، مجازات حبس به عنوان یکی از سه مجازات معین شده است. به عبارت دیگر هیچ موردی در دو ماده مزبور نمی‌توان یافت که فاقد مجازات حبس باشد، بنابراین شایسته بود ابتدای ماده (۱۲۴) قانون مجازات به گونه‌ای تدوین می‌شد که تصور نشود در مادتین (۱۱۸) و (۱۱۹) قانون مجازات موردی می‌توان یافت که فاقد مجازات حبس باشد. به نظر می‌رسد این اشکال ناشی از این است که مقنن بدون مذاقه لازم در تدوین ماده (۱۲۴) قانون مجازات، ماده (۷) قانون تشدید را ملاک قرار داده است و عبارت مذکور نیز عیناً از ماده (۷) اقتباس شده است؛ در صورتی که در قانون تشدید، موردی است که مشمول این ماده نیست و آن، بخشی از ماده (۳) قانون تشدید است که چنین مقرر داشته: «... در صورتی که قیمت مال یا وجه مأخوذ بیش از بیست هزار ریال نباشد به انفصال موقت از شش‌ماه تا سه سال و چنانچه مرتکب در مرتبه‌ی مدیر کل یا هم‌تراز مدیر کل یا بالاتر باشد به انفصال دائم از مشاغل دولتی محکوم خواهد شد...».

۳- در قانون مجازات، از یک اصطلاح حقوقی به نام "تعلیق از شغل" استفاده شده که فقط در قانون استخدامی نیروی انتظامی (بندالف مادتین ۹۳ سابق و ۱۱۵ جدید) مطرح شده لکن در قوانین ارتش و سپاه به کار نرفته است. لذا به راحتی نمی‌توان آن را با مفاهیمی چون "منتظر خدمت" و یا "بدون کار" تطبیق داد زیرا هر کدام از این واژه‌ها دارای بار حقوقی و تبعات متفاوتی هستند.

۴- در ماده (۱۲۴) قانون مجازات، عبارت زیر آمده است: «... از تاریخ صدور کیفرخواست از شغل خود معلق خواهد شد. دادسرا مکلف است صدور کیفرخواست را به (اداره یا) سازمان ذی‌ربط اعلام دارد» درباره این عبارت، این ابهام وجود دارد که آیا زمان شروع تعلیق از خدمت پایوران نظامی بلافاصله پس از صدور کیفرخواست بوده یا پس از اعلام اصدار کیفرخواست به یگان و ابلاغ به متهم است؟ چرا که ممکن است تا زمان اعلام به یگان، به لحاظ تشریفات قانونی زمان نسبتاً طولانی طی شود و از زمان صدور کیفرخواست تا اعلام به یگان، متهم به خدمت اشتغال داشته باشد و عدم تعلق حقوق و مزایا در این مدت به متهم موجب تضییع حقوق وی شود و این نیز با عدالت و انصاف قضایی مغایرت دارد. کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح در این خصوص چنین اظهار نظر کرده است:

«هرچند که در ماده (۱۲۴) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح اشاره به تعلیق از تاریخ صدور کیفرخواست شده، لکن لازمه‌ی تعلیق از شغل موضوع ماده قانون مزبور و هر حکم و دستور قضایی دیگر، ابلاغ آن است و احکام و دستورات قضایی پس از ابلاغ به طرق قانونی، دارای آثار بوده و لازم‌الاجرا هستند، لذا در فرض مورد سؤال تا قبل از ابلاغ تعلیق از شغل، کلیه حقوق و مزایا به متهم تعلق می‌گیرد مگر آن که از جهات دیگری به موجب قانون از دریافت تمام یا بعضی از حقوق و مزایا محروم شده باشد.»^(۳)

۵- ممکن است دادسرا جرم ارتکابی را "ارتشاء" یا "اختلاس" تشخیص داده و بر این مبنا کیفرخواست صادر کند و بر این اساس پس از ابلاغ آن، نظامی مرتکب، از شغل معلق شود، لکن در مرحله دادرسی در دادگاه، اتهام مندرج در کیفرخواست رد و بزه ارتکابی مثلاً "خیانت در امانت" تعیین شود و متهم به همین جرم محکوم شود. در این صورت در خصوص مدت زمانی که مرتکب نظامی در حالت تعلیق بسر برده تکلیف چیست؟

در این راستا کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی طی شماره ۷/۳۴/۱۳۸۴ مورخ ۸۳/۱۱/۱۳ چنین

پاسخ داده است:

«چنانچه دادگاه اتهام اختلاس یا ارتشاء مصرحه در کیفرخواست را تغییر و موضوع را مشمول عنوان اتهام دیگری که وضعیت تعلیق از شغل برای آن پس از صدور کیفرخواست پیش‌بینی نشده باشد، بداند؛ پس از صدور رأی قطعی با توجه به اینکه اتهامی که موجب شده متهم از شغل خود معلق شود موضوعاً منتفی شده است، لذا با عنایت به مفهوم و ملاک قسمت اخیر ماده (۱۲۴) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح آثار و تبعات تعلیق از شغل نیز به تبع انتفاء موضوع مرتفع می‌شود و از لحاظ وضعیت خدمتی نیز حسب مورد برابر مقررات قوانین استخدامی ن.م با متهم رفتار خواهد شد.»^(۴)

۶- ممکن است به ذهن مخاطب این سؤال متبادر شود که حسب ماده (۱۲۴) قانون مجازات درچه زمانی "تعلیق از شغل" به پایان می‌رسد؟ کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی به استعلام مزبور چنین پاسخ داده است: «مستفاد از مفاد ماده (۱۲۴) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح وضعیت تعلیق از شغل با صدور رأی قطعی دادگاه ملغی‌الاثرا خواهد شد.»^(۵)

۷- درخصوص تبصره ماده (۱۲۴) قانون مجازات از کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان استعلام شده که آیا منظور از تعلیق از شغل موضوع ماده (۱۲۴) قانون مجازات، همان انفصال موقت از خدمت است یا متهم صرفاً از داشتن شغل و برخورداری از مزایای شغل مورد تصدی محروم خواهد شد و آیا این محرومیت به اصل خدمت تسری ندارد؟

کمیسیون قضایی و حقوقی نیز چنین نظریه‌ای داده است:

«منظور از تعلیق از شغل این است که از ادامه خدمت یا اشتغال متهم تا زمان صدور رأی قطعی، جلوگیری می‌شود، لیکن رابطه استخدامی وی با یگان مربوط قطع نشده و از لحاظ وضعیت خدمتی و دریافت حقوق حسب مورد مشمول مقررات قوانین استخدامی نیروهای مسلح یا ماده (۱۲۴) قانون مجازات جرایم ن.م، خواهد بود.»^(۶)

۸- حسب تبصره ماده (۱۲۴)، قانون مجازات، فرمانده نیرو یا رئیس سازمان مربوط، اختیار اعمال حالت "بدون‌کاری" برای متهمان نظامی جرم اختلاس را پس از پایان بازداشت موقت یک ماهه تا پایان رسیدگی و دادرسی دارا است. این مطلب به جهاتی قابل نقد و بررسی است.

به نظر می‌رسد که صرفاً قرار بازداشت موقت یک ماهه مشمول تبصره ماده (۱۲۴) قانون مجازات شود و سایر قرارهای بازداشت موقت یا تأمینی که منجر به بازداشت متهم می‌شود را نتوان به صراحت در دایره مشمول تبصره مذکور لحاظ کرد. بنابراین اگر متهم پس از بازداشت موقت یک ماهه آزاد شد، فرمانده نیرو یا رئیس سازمان مربوط می‌توانند از اختیار خود استفاده کنند. لکن اگر بازداشت موقت بیش از یک ماه طول بکشد و یا در خصوص قرار کفالت یا وثیقه‌ای که منجر به بازداشت متهم شده است باشد، از حیثه‌ی اختیار فرمانده خارج است. لذا، این سؤال به ذهن خطور می‌کند که برای مقنن چه خصوصیت و ویژگی‌ای در مورد بازداشت موقت یک ماه نسبت به دیگر موارد بازداشتی مطرح بوده است؟

لازم به ذکر است که طبق قوانین استخدامی نیروهای مسلح، متهمان در زمان بازداشت "بدون‌کار" محسوب می‌شوند، لذا برای مدت قبل از اتمام بازداشت موقت یک ماهه یا در صورت طولانی شدن بازداشت موقت بیش از یک ماه و همچنین در سایر موارد که منجر به بازداشت متهم شود، وضعیت "بدون‌کاری" لحاظ شده است، مضافاً اینکه پس از صدور کیفرخواست تا زمان صدور حکم نیز به استناد ماده (۱۲۴) متهمان درحالت "تعلیق از شغل" به سر خواهند برد و باتوجه به ماده (۱۱۵) قانون نیروی انتظامی و سایر ادله‌ی دیگر که بیان خواهد شد "تعلیق از شغل" در «نیروهای مسلح» به معنای "بدون‌کاری" محسوب می‌شود. همچنین اگر پایان بازداشت موقت یک ماهه همزمان با صدور کیفرخواست باشد، در آن صورت نیز متهم "بدون‌کار" است. بر این‌اساس اختیار فرمانده یا رئیس سازمان مربوط، حسب تبصره ماده (۱۲۴) برای اعمال

(بدون کاری) صرفاً در صورتی است که متهم پس از بازداشت، آزاد شود. آن هم تا زمان صدور کیفرخواست معتبر است نه تا پایان دادرسی؛ زیرا پس از صدور کیفرخواست وضعیت متهم به استناد ماده (۱۲۴) قانون مجازات به حالت تعلیق درخواهد آمد و تعلیق مرادف "بدون کار" محسوب می‌شود.

۹- بدیهی است که مواد (۱۱۸-۱۱۹-۱۲۳-۱۲۴) قانون مجازات ناظر به مباشر یا شریک جرم اختلاس بوده و معاونت یا شروع به این جرم از شمول این مواد خارج هستند.

بخش دوم - مقایسه مواد مرتبط در قانون تشدید با قانون مجازات:

در قیاس قانون تشدید با فصل یازدهم قانون مجازات می‌توان به نکات ذیل اشاره کرد:

۱- قانون تشدید علاوه بر جرایم ارتشاء و اختلاس در خصوص بزه‌های کلاهبرداری و تحصیل مال از طریق غیر مشروع نیز است، لکن فصل یازدهم قانون مجازات در خصوص این جرایم مسکوت است. بنابراین اگر یک نظامی مرتکب جرم کلاهبرداری شود، یا وجهی از طریقی که فاقد مشروعیت است کسب کند قانون تشدید بر وضعیت اتهامی وی حاکم خواهد بود و در صورت احراز شرایط مندرج در قانون تشدید، بزهکار از تاریخ صدور کیفرخواست از شغل خود معلق می‌شود.

۲- با توجه به اینکه فصل یازدهم قانون مجازات علاوه بر بزه‌های ارتشاء و اختلاس، جرم اخاذی را نیز مطرح کرده است به رغم اینکه این جرم در قانون تشدید، نیامده، اگر در قانون تشدید هم مطرح می‌شد به دلیل اینکه قانون مجازات اخیراً تصویب شده است، لذا بر وضعیت متهم نظامی که مرتکب اخاذی شده باشد حاکمیت خواهد داشت.

۳- جرم اختلاس در هر دو قانون تشدید و قانون مجازات عنوان شده، لکن حد نصاب آن با فرض وجود سایر شرایط قانونی برای صدور قرار بازداشت موقت الزامی یک ماهه، متفاوت است. در تبصره (۵) ماده (۵) قانون تشدید، حد نصاب آن بیش از صد هزار ریال مطرح شده، لکن در ماده (۱۲۳) قانون مجازات حد نصاب را یک میلیون ریال بیان کرده است، بنابراین با عنایت به اینکه قانون مجازات اخیراً تصویب شده، این قانون ملاک برای برخورد با مرتکبین نظامی جرم اختلاس است.

۴- در تبصره (۴) ماده (۳) و تبصره (۵) ماده (۵) قانون تشدید، این عبارات درج شده است:

«... وزیردستگاه می‌تواند پس از پایان مدت بازداشت موقت کارمند را تا پایان رسیدگی و تعیین تکلیف نهایی وی، از خدمت تعلیق کند. به ایام تعلیق مذکور در هیچ حالت، هیچ‌گونه حقوق و مزایایی تعلق نخواهد گرفت.»

از سوی دیگر، تبصره ماده (۱۲۴) قانون مجازات در این خصوص مقرر داشته است:

«فرمانده نیرو... می‌تواند پس از پایان بازداشت موقت یک ماهه، وضعیت "بدون کاری" مذکور در قوانین استخدامی نیروهای مسلح - را تا پایان رسیدگی و دادرسی اعمال کند.»

در قیاس تبصره‌های مذکور با یکدیگر و در نحوه اجرای تبصره ماده (۱۲۴) قانون مجازات ابهامات عدیده‌ای به ذهن متبادر می‌شود که به پاره‌ای از آن‌ها در ذیل اشاره می‌شود:

صرف نظر از مفاد مطالب قبل، در این خصوص صرفاً با لحاظ کردن تبصره‌های فوق، برای حالت "تعلیق از شغل" در نیروهای مسلح دو حالت متصور است:

الف) همان مفهوم مندرج در تبصره‌های (۴) ماده (۳) و (۵) ماده (۵) قانون تشدید یعنی عدم تعلق حقوق و مزایا در ایام تعلیق به متهم نظامی، که این معنا به دلایل زیر قابل خدشه است:

۱- مغایرت با بند الف) ماده (۱۱۵) قانون استخدامی نیروی انتظامی، داشته و خلاف آن معنای دهد.

۲- به نظر می‌رسد که قائل شدن اختیار اعمال حالت "تعلیق از خدمت بدون حقوق و مزایا" تا پایان رسیدگی برای وزیر دستگاه، حسب قانون تشدید، به نحوی در راستای برخورد انضباطی با کارمند بزهکار باشد؛ چرا که متهم در این حالت و در مدت تعلیق، از هیچ‌گونه حقوق و مزایایی برخوردار نمی‌شود، لکن مستند به تبصره

ماده (۱۲۴) قانون مجازات، قائل شدن اختیار برای فرماندهی یا رئیس سازمان مربوط، برای تبدیل حالت "تعلیق از خدمت" به وضعیت "بدون کاری" که نیمی از حقوق و مزایا به متهم تعلق گیرد، نسبت به قانون تشدید، نوعی ارفاق برای متهم نظامی محسوب می‌شود.

ب) همان معنای مندرج در بند (الف) ماده (۱۱۵) قانون نیروی انتظامی یعنی "وضعیت بدون کاری" محسوب شود و مطابق مواد مربوط به نیروهای مسلح، یک دوم حقوق و مزایا نیز پرداخت می‌شود که این مفهوم نیز به دلایل ذیل قابل نقد است:

اولاً: به نظر می‌رسد یکی از دلایل مقنن برای تصویب قانون ویژه‌ی نیروهای مسلح و ایجاد محاکم اختصاصی رعایت انضباط و حفظ اقتدار در نیروهای مسلح از طریق اعمال مجازات شدیدتر برای متهمان نظامی نسبت به سایر متهمان جرایم مشابه است، بنابراین پذیرفتن اینکه "تعلیق از خدمت" در نیروهای مسلح مرادف با حالت "بدون کاری" است با فلسفه‌ی مجازات‌ها در نیروهای مسلح مغایرت دارد.

ثانیاً: نظر به اینکه روح حاکم بر قوانین، اجرای عدالت و رعایت انصاف است؛ چگونه می‌توان توجیه کرد که اگر متهم اختلاس، کشوری باشد در حالت "تعلیق از خدمت" خواهد بود و در صورت اعمال اختیار وزیر ذی‌ربط هیچ‌گونه حقوق و مزایایی به وی تعلق نمی‌گیرد اما اگر متهم لشگری بود در صورت اعمال یا عدم اعمال اختیار فرماندهی، از حقوق و مزایایی در وضعیت "تعلیق از خدمت" بهره‌مند می‌شود. البته به نظر می‌رسد مقنن در سال ۸۲ در قانون مجازات به شرایط اجتماعی و مشکلات اقتصادی کارکنان توجه و اصول فردی و شخصی بودن مجازات‌ها را مد نظر داشته است.

۵- نظر به اینکه در هر دو قانون مجازات و تشدید مشترکاً جرم ارتشاء مطرح شده است که مستند به تبصره (۴) ماده (۳) قانون تشدید در صورتی که زائد بر دویست هزار ریال باشد و دلایل کافی نیز وجود داشته باشد، صدور قرار بازداشت موقت یک ماهه الزامی، لکن در قانون مجازات هیچ‌گونه حد نصاب یا شرط دیگری برای صدور قرار بازداشت موقت الزامی بزه ارتشاء، لحاظ نشده است لذا، در این خصوص تکلیف چیست؟ به عبارت دیگر آیا اگر فرد نظامی مرتکب ارتشاء به مبلغ دویست هزار ریال شود، مطابق تبصره (۴) ماده (۳) قانون تشدید بایستی برای وی قرار بازداشت موقت یک ماهه صادر کرد یا خیر؟

با توجه به اینکه در قانون مجازات، جرایم ارتشاء و اختلاس مطرح شده‌اند و صرفاً برای اختلاس بیش از یک میلیون ریال با دارا بودن شرایط قانونی، صدور قرار بازداشت موقت یک ماهه را الزامی دانسته است؛ لکن هیچ‌گونه اشاره‌ای به صدور قرار بازداشت موقت الزامی، برای ارتشاء نکرده است. به رغم اینکه هنگام تصویب قانون مجازات تبصره (۴) ماده (۳) قانون تشدید نیز وجود داشته و با عنایت به این اصل که مقدمات حکمت فراهم بوده و قانونگذار عاقل است و ساهی و نائم و... نیست؛ لذا، مقنن اگر قصد و نظر خاصی در این خصوص داشت به راحتی می‌توانست هنگامی که درصدد بیان مقررات مربوط به ارتشاء بود به این نکته که موقعیت و شرایط طرح آن وجود داشته به صورت مثبت یا منفی اشاره کند. حال که چنین اقدامی نکرده است می‌توان ادعا کرد که این سکوت خود در مقام بیان است و منظور مقنن صدور قرار بازداشت موقت الزامی برای متهم نیست. مضافاً اینکه حسب قانون تشدید حد نصاب صدور قرار بازداشت موقت الزامی برای ارتکاب جرم رشوه بیش از دویست هزار ریال و برای جرم اختلاس بیش از صد هزار ریال است (حدنصاب در رشوه دو برابر اختلاس). در حالی که در قانون مجازات این مبلغ برای اختلاس بیش از یک میلیون ریال مقرر شده است (یعنی نسبت به قانون تشدید این حد نصاب ده برابر شده است) عاقلانه و منطقی نخواهد بود که مستند به تبصره (۴) و ماده (۳) قانون تشدید برای رشوه‌ای که مبلغ آن مبلغ اختلاس مندرج در ماده (۱۲۳) قانون مجازات است، صدور قرار بازداشت موقت الزامی باشد. به عبارت دیگر حسب قانون تشدید برای رشوه‌ای که وجه آن دو برابر اختلاس باشد قرار بازداشت موقت الزامی است، نه برای رشوه‌ای که طبق قانون جدید مجازات، میزان آن خمس مبلغ اختلاس است. در این خصوص توجه خوانندگان گرامی را به پرسشی

که از کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی به عمل آمده و پاسخی که طی شماره ۷/۳۴/۱۰۸۸ مورخ ۸۳/۹/۲۲ داده شده است، جلب می‌کنیم.

سؤال: با عنایت به سکوت قانون جدید مجازات جرایم نیروهای مسلح در رابطه با صدور قرار بازداشت موقت در خصوص متهمین به اخذ رشوه آیا کماکان برابر قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری صدور قرار بازداشت موقت الزامی است یا خیر؟

نظریه کمیسیون قوانین جزایی:

نظریه اول: با توجه به اینکه قانونگذار در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، علی‌رغم تصریح و تعیین تکلیف در خصوص قرار تأمین راجع به اختلاس و ارتشاء در قانون تشدید، مبادرت به اصلاح و بازنگری کرده و با افزایش نصاب ریالی اختلاس (از صد هزار ریال به یک میلیون ریال) قرار بازداشت موقت را الزامی دانسته؛ در عین حال درباره‌ی ارتشاء سکوت کرده است. این امر حاکی از آن است که سکوت قانونگذار در مقام بیان و نفی قرار بازداشت موقت، الزامی درباره‌ی ارتشاء بوده است. به تعبیر دیگر عقلایی نخواهد بود اگر تلقی کنیم که قانونگذار در مبحث اختلاس توجه ویژه و مضاعف به قرار تأمین داشته و در همان قانون به موضوع ارتشاء توجهی نداشته و به مقررات قانون تشدید اکتفا کرده است. چرا که بزه اختلاس خصوصیت ویژه‌ای نسبت به بزه ارتشاء ندارد تا این تلقی معقول باشد. قرینه مهم‌تر این است که قانونگذار علی‌رغم پیش‌بینی تهیه‌کنندگان پیش‌نویس به تصریح الزامی بودن قرار بازداشت موقت در بزه ارتشاء این موضوع را به تصویب نرسانده است.

نظریه دوم: چون قرار بازداشت موقت در مورد مرتشی موضوع ماده (۳) قانون تشدید، از جمله مقررات راجع به قرار تأمین است و قرار تأمین نیز از مباحث مربوط به آیین دادرسی کیفری است؛ آخرین مقررات راجع به قرار تأمین راجع به مرتشی، همان است که در تبصره ماده (۳) قانون تشدید آمده و چون نوع تأمین را در این مورد قانونگذار معین کرده. مادامی که به طور صریح یا ضمنی نسخ نشود لازم‌الاجرا خواهد بود. بنابراین صدور قرار بازداشت موقت در بزه ارتشاء همچنان الزامی است.

نظریه کمیسیون قضایی و حقوقی:

با توجه به اینکه قانونگذار در قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، علی‌رغم تصریح و تعیین تکلیف در خصوص قرار تأمین راجع به اختلاس و ارتشاء در قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری، مبادرت به اصلاح و بازنگری کرده و با افزایش نصاب ریالی (از صد هزار ریال به یک میلیون ریال) قرار بازداشت موقت را الزامی دانسته؛ در عین حال درباره‌ی ارتشاء سکوت کرده است. این امر نشان‌گر این است که سکوت قانونگذار در مقام بیان و نفی قرار بازداشت موقت الزامی درباره‌ی ارتشاء بوده است. به تعبیر دیگر این تلقی که قانونگذار در مبحث اختلاس توجه ویژه و مضاعف به قرار تأمین داشته و در همان قانون به موضوع ارتشاء توجهی نداشته و موضوع را به مقررات قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری ارجاع کرده صحیح نیست، زیرا بزه اختلاس خصوصیت ویژه‌ای نسبت به بزه ارتشاء ندارد تا این برداشت صحیح باشد. قرینه مهم‌تر این است که علی‌رغم اینکه تهیه‌کنندگان پیش‌نویس، الزامی بودن قرار بازداشت موقت را در بزه ارتشاء پیش‌بینی کرده بودند، در عین حال قانونگذار این موضوع را حذف و به تصویب نرسانده است.^(۷)

بخش سوم: فروض مختلف تعلیق از شغل در نیروهای مسلح مستند به قانون تشدید و ماده (۱۲۴) قانون مجازات:

مستند به منطوق عبارات پایانی «بصره ۴ ماده (۳) و همچنین تبصره ۵ ماده (۵) قانون تشدید که عنوان داشته است: «به ایام تعلیق مذکور در هیچ حالت هیچ‌گونه حقوق و مزایایی تعلق نخواهد گرفت.» ممکن است به استناد برداشت از مفهوم مخالف ماده (۱۲۴) قانون مجازات نیز تصور شود که در ایام تعلیق، به نظامی معلق

از شغل نیز هیچ‌گونه حقوق و مزایایی تعلق نخواهد گرفت؛ لکن با توجه به تبصره‌ی ذیل ماده مزبور که عنوان کرده است: «فرمانده نیرو یا رئیس سازمان مربوط در نیروهای مسلح و مقامات بالاتر نظامی می‌توانند پس از پایان بازداشت موقت یک ماهه، "وضعیت بدون کاری" مذکور در قوانین استخدامی نیروهای مسلح را تا پایان رسیدگی و دادرسی اعمال کنند. و با مذاقه در قوانین استخدامی نیروهای مسلح، فروض مختلفی به شرح ذیل قابل تصور است:

اولاً: با عنایت به طرح جوانب مختلف بزه اختلاس در فصل یازدهم قانون مجازات، لذا قانون تشدید در این خصوص نسبت به نظامیان مرتکب جرم اختلاس نسخ ضمنی شده است.

ثانیاً: با توجه به ماده (۱۲۴) قانون مجازات که عنوان داشته: «..... نظامی مرتکب از تاریخ صدور کیفر خواست از شغل خود معلق خواهد شد.....» در این رابطه حالات مختلفی به شرح ذیل قابل تصور است:

گفتار اول: در دادسرا قبل از صدور کیفر خواست:

قرار تأمین صادر شده برای نظامی مرتکب قبل از اصدار کیفر خواست ممکن است:

الف) موجب بازداشت یا منجر به بازداشت متهم به مدت یک ماه یا بیشتر شود، به طرق زیر:

۱- مستند به ماده (۱۲۳) قانون مجازات اختلاس بیش از یک میلیون ریال با وجود ادله کافی، صدور قرار بازداشت موقت به مدت یک‌ماه الزامی است. بند "ب" و "ج" ماده (۱۱۹) قانون مجازات مصداق آن است.

۲- در سایر موارد از جمله بند "الف" ماده (۱۱۹) قانون مجازات و نسبت به ارتکاب بزه ارتشاء - کلاهبرداری و تحصیل مال از طریق نامشروع، قرار بازداشت موقت اختیاری است یا قرار تأمین دیگری صادر می‌شود که منجر به بازداشت متهم می‌شود. «به لحاظ عجز از معرفی کفیل یا تودیع وثیقه» و یا بازداشت موقت که به خاطر تبانی با بیم فرار، صادر می‌شود.

در کلیه حالت‌های دوگانه بند "الف" مزبور، به صراحت مواد مربوط در قانون استخدامی ارتش و سپاه به شرح ذیل در چنین وضعیتی "بدون کاری" لحاظ می‌شود.

در قانون ارتش:

ماده (۹۷) قانون ارتش وضعیت بازداشت را تعریف کرده است، بدین‌گونه: «بازداشت، وضع پرسنلی است که به موجب قرارهای صادره از مراجع ذی‌صلاح قضایی تا صدور حکم قطعی در توقیف به‌سر برده....»

و حسب بند "الف" ماده (۹۹) قانون فوق، این وضعیت جزء بدون کاری محسوب شده است، چرا که ماده مزبور چنین مقرر داشته است:

«بدون کار، وضع پرسنلی است که به یکی از علل زیر موقتاً از کار برکنار شوند:

الف- به موجب قرارهای صادره از مراجع ذی‌صلاح قضایی بازداشت شوند....»

در قانون سپاه:

ماده (۱۰۶) قانون سپاه در خصوص تعریف بازداشت چنین عنوان داشته است: «بازداشت، وضع پرسنلی است که به موجب قرارهای صادره از مراجع ذی‌صلاح قضایی تا صدور حکم قطعی در توقیف به‌سر برده و یا برابر مقررات انضباطی در بازداشتگاه یا محل خدمتی تحت نظر باشد.»

لکن در ماده (۱۰۸) قانون مزبور که وضعیت بدون کاری را مشخص کرده: «بازداشت ناشی از اصدار قرارهای صادره از مراجع ذی‌صلاح قضایی» را از موجبات بدون کاری لحاظ نکرده است؛ بنابراین در قانون سپاه این مهم مسکوت مانده است. اگر چه در بند "ج" ماده مزبور، قرارهای صادره از مراجع قضایی مبنی بر بدون کاری موقت ذکر شده که چنین قرارهای در عداد قرارهای مراجع قضایی وجود ندارد و شاید با مسامحه بتوان گفت منظور این بند، «بدون کاری ناشی از قرارهای صادره مراجع قضایی که منجر به بازداشت متهم شود» است.

در قانون نیروی انتظامی:

در ماده (۱۱۳) قانون مذکور که به تعریف وضعیت بازداشت اختصاص یافته، چنین آمده است: «بازداشت، وضع کارکنانی است که برابر مقررات انضباطی بازداشت می‌شوند» به رغم اینکه در این ماده بازداشت ناشی از قرارهای صادره از مراجع قضایی ذکر نشده است لکن ماده (۱۱۵) بند (الف) قانون نیروی انتظامی چنین مقرر داشته است:

«بدون کار، وضع کارکنانی است که به یکی از علل زیر موقتاً از کار بر کنار می‌شوند:

الف) به موجب قرارهای صادره از مراجع قضایی بازداشت و یا از شغل معلق شوند...»

نتیجه اینکه با لحاظ کردن وحدت ملاک در قوانین ارتش و نیروی انتظامی، می‌توان وضعیت کارکنان بازداشتی سپاه به دلیل صدور قرارهای مراجع قضایی را نیز، بدون کار تلقی کرد. البته شقوق فوق در رابطه با ارتکاب هر جرمی که توسط قرار صادره از مراجع قضایی، منجر به بازداشت شود، قابل اعمال است.

ب) موجب آزادی متهم شود: در این حالت متهم به یگان معرفی و به خدمت ادامه خواهد داد.

گفتار دوم: بعد از صدور کیفرخواست تا اصدار رأی دادگاه

ماده (۱۲۴) قانون مجازات که شروع تعلیق از شغل را از تاریخ صدور کیفرخواست معین کرده است. بنابراین پایان آن تا صدور حکم دادگاه و تعیین تکلیف متهم است. ممکن است فاصله میان صدور کیفرخواست تا صدور رأی دادگاه فاصله زمانی خاصی نباشد، که در این حالت زمان قابل توجهی نیست تا مورد بحث قرار گیرد. لکن در غالب موارد میان صدور کیفرخواست و رأی محکمه فاصله زمانی نسبتاً متناهی وجود دارد، در آن صورت اگر متهم تا زمان صدور رأی، در بازداشت به سر ببرد که مشابه بند "الف" و "ب" مذکور محسوب و بدون کار لحاظ می‌شود. اما اگر متهم در بازداشت نباشد و منتظر رأی دادگاه باشد، دو حالت متصور است:

۱- قبلاً با قرار، در بازداشت موقت یک ماهه به سر برده است. سپس آزاد شده است که در این صورت به تجویز تبصره ماده (۱۲۴) قانون مجازات فرمانده نیرو یا رئیس سازمان مربوط می‌تواند وضعیت "بدون کاری" را تا پایان رسیدگی و دادرسی برای وی اعمال کند و یا اجرا نکند.

۲- قبلاً با قرار تأمین متناسب در آزادی به سر برده و اصلاً بازداشت نبوده است. حسب قانون مجازات در این مدت تعلیق از شغل محسوب می‌شود. لکن قانون استخدامی نیروهای مسلح در خصوص وضعیت این مدت که آیا بدون کار محسوب می‌شود یا خیر؛ مسکوت است و صرفاً مستند به بند (الف) ماده (۱۱۵) قانون نیروی انتظامی، این "وضعیت بدون کار" لحاظ شده است.

گفتار سوم- بعد از صدور حکم

۱- در صورتی که دادگاه به برائت متهم حکم دهد، مستند به نص ماده (۱۲۴) قانون مجازات، ایام تعلیق جزء خدمت متهم لحاظ شده و تمامی حقوق و مزایای مدت تعلیق را خواهد گرفت.

۲- رأی دادگاه به محکومیت بزه کار منتهی شود، این حالت نیز دارای شقوق مختلفی به شرح ذیل است:

۱-۲- رأی دادگاه مبنی بر اخراج فرد نظامی باشد. نظر به اینکه مستند به بند "ج" مادتين (۱۱۸) و (۱۱۹) قانون مجازات، هرگاه میزان ارتشاء و اختلاس بیش از ده میلیون ریال باشد، مجازات مقرر، حبس از سه تا پانزده سال و جزای نقدی و اخراج از نیروهای مسلح است. در این صورت می‌توان ایام تعلیق سابق را که در بازداشت بوده یا فرماندهی برای متهم وضعیت "بدون کاری" لحاظ کرده است، (بدون کار) محسوب کرد. و ماده (۱۲۴) قانون مجازات نیز در صورت محکومیت سکوت کرده؛ لکن در صورت برائت پرداخت تمام حقوق و مزایا تعلیق را تصریح کرده است.

۲-۲- هنگامی که در حکم دادگاه اخراج بزه کار ذکر نشود، لکن نظامی مرتکب به تبع حکم دادگاه اخراج شود. اگر از مصادیق بند (ب) مادتين (۱۱۸) و (۱۱۹) قانون مجازات باشد که حبس از دو تا ده سال مقرر شده، یا مرتکب کلاهبرداری شود و میزان حبس در حکم محکومیت قطعی بیش از پنج سال باشد، در این حالت با ملحوظ نظر قراردادن بند (الف) ماده (۱۲) قانون مجازات و با فرض فقدان شرایط خاص خدمتی و وجود

مصلحت اخراج، ضمن اخراج نظامی مرتکب از خدمت، در خصوص وضعیت قبل از صدور حکم محکومیت، حالت بدون کاری حاکم است.

۳-۲- در صورتی که بزه کار به حبس کمتر از پنج سال محکوم شود.

اگر از مصادیق بند "الف" و "ب" مادتين (۱۱۸) و (۱۱۹) قانون مجازات بوده، یا مرتکب کلاهبرداری و تحصیل مال از طریق نامشروع شود و بزه کار به حبس کمتر از پنج سال و سایر مجازات مندرج در قانون محکوم شود، در این صورت نیز وضعیت بدون کاری برای مدت قبل از صدور حکم و همچنین برای مدتی که محکومیت حبس را تحمل می کند، بند "ب" ماده (۱۹۹) قانون ارتش و بند "ب" ماده (۱۱۵) قانون نیروی انتظامی لحاظ می شود.

البته در این خصوص از معاونت قضایی و حقوقی سازمان استعلام شده که پرسش و پاسخ به شرح ذیل است:
استعلام:

سؤال: «با عنایت به اینکه قبلاً اعلام شده تعلیق از شغل موضوع ماده ۱۲۴ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، پس از قطعیت حکم ملغی الاثر می شود، وضعیت خدمتی متهم یا محکوم علیه از تاریخ قطعیت حکم (و تبعاً تکلیف وی به شروع خدمت) تا زمان ابلاغ حکم بدوی و همچنین تاریخ ابلاغ حکم تا زمان شروع به اجرا تابع کدام یک از شرایط خدمتی خواهد بود؟»

نظریه کمیسیون قضایی و حقوقی:

«کارکنانی که در اجرای ماده (۱۲۴) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح از خدمت معلق می شوند، پس از صدور رأی قطعی دادگاه، وضعیت خدمتی آنان تابع رأی صادر شده است. لذا، چنانچه از اتهام انتسابی براءت حاصل کنند، ایام تعلیق جزء خدمت آنان محسوب می شود و از تاریخ شروع تعلیق منتسب می شوند. اما اگر رأی به اخراج یا محکومیت منجر به اخراج، صادر شود پس از قطعیت رأی وضعیت تعلیقی به اخراج تبدیل خواهد شد و چنانچه حکم به محکومیتی که منجر به اخراج نباشد صادر شود، با عنایت به اینکه اصل بر فوریت اجرای احکام کیفری است، (ماده ۴۸۲ ق.آ.د.ک) و برابر ماده (۳۰۲) قانون آیین دادرسی مدنی لازمه اجرای حکم، ابلاغ آن است. بنابراین در این فرض اگر بین تاریخ قطعیت حکم تا زمان ابلاغ آن فاصله زمانی باشد، وضعیت تعلیقی سابق تا زمان ابلاغ استمرار می یابد، هرچند که در این فرض چنانچه محکومیت به حبس صادر شده باشد، آثار خدمتی آن برابر مقررات استخدامی نیروهای مسلح با تعلیق یکسان است و هر دو حالت موجب بدون کاری خواهد شد.»

نتیجه گیری:

از مفاد مطالب گذشته و مجموع آنچه بیان شد می توان نتایج حاصله ذیل را مطرح کرد:

۱- ناهماهنگی آشکاری میان قوانین استخدامی نیروهای مسلح در خصوص وضعیت تعلیق از خدمت یا شغل مطرح است که شایسته است سازمان های ذی ربط نه تنها در این خصوص بلکه به صورت کلی تدابیر لازم را اتخاذ تا قانونی جامع، مانع، یکسان و مشترک تدوین و تصویب شود و از تضييع حقوق پایوران نظامی جلوگیری شود.

۲- به نظر می رسد که مقنن در تدوین ماده (۱۲۴) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ مذاقه لازم و مطالعه کافی در قوانین استخدامی نیروهای مسلح را معمول نداشته است لذا موجب ایجاد برداشت های مختلف و بروز ابهام در این خصوص شده است.

۳- ضروری است در قوانین استخدامی ارتش و سپاه "وضعیت تعلیق از شغل" تعریف شود.

۴- پیشنهاد می شود که ماده (۱۲۴) قانون مجازات اصلاح به شرح ذیل اصلاح شود:

«در مورد بزه های مندرج در مواد (۱۱۸) و (۱۱۹) این قانون، نظامی مرتکب از تاریخ صدور کیفرخواست از شغل خود معلق خواهد شد.....»

تبصره: فرمانده یا رئیس سازمان مربوط در نیروهای مسلح و مقامات بالاتر نظامی می‌توانند پس از پایان بازداشت، وضعیت "بدون‌کاری" مذکور در قوانین استخدامی نیروهای مسلح - را تا صدور کیفرخواست اعمال کنند.

۵- به لحاظ لزوم رعایت عدالت قضایی و عدم تضييع حقوق پايوران نظامی و با توجه به وحدت ملاک در ماده (۱۱۵) قانون نیروی انتظامی و به جهت ایجاد روشی واحد در نیروهای مسلح برای کلیه نظامیانی که در راستای اجرای ماده (۱۲۴) قانون مجازات پس از صدور کیفرخواست به حالت تعلیق از شغل درخواهند آمد، شایسته است وضعیت "بدون‌کاری" را به جای حالت "تعلیق از شغل" اجرا کرد، زیرا:

الف- بند «الف» ماده (۱۱۵) قانون نیروی انتظامی "تعلیق از شغل" را یکی از حالت‌های "بدون‌کاری" عنوان داشته است.

ب- هرگاه جرم "اختلاس" یا "ارتشاء" اثبات شود لکن منجر به اخراج متهم نشود ولی محکوم به حبس شود حسب مواد مربوط در نیروهای مسلح، در زمان تحمل محکومیت حبس، متهم در وضعیت "بدون‌کاری" است.

ج - تبصره ۳ ماده (۴) و تبصره ۵ ماده (۵) قانون تشدید نوعی از حالت "تعلیق از شغل" بدون حقوق و مزایا است اما این بدان معنا نیست که هر تعلیق از شغل مندرج در ماده (۷) قانون تشدید نیز بدون حقوق و مزایا باشد.

د- از عبارت "در صورت براءت..." چنین برداشت نمی‌شود که هیچ‌گونه حقوق و مزایایی در ایام تعلیق به متهم تعلق نگیرد.

هـ مطابق ضوابط و مقررات، فرمانده می‌تواند تا صدور حکم، متهم را بدون کار کند، همچنین حسب قوانین استخدامی نیروهای مسلح به فرض اثبات جرم و محکومیت به حبس (عدم محکومیت به اخراج) نظامی محکوم بدون کار محسوب می‌شود؛ بنابراین فرمانده در غیر از این موارد (تعلیقی که منجر به صدور قرار بازداشت موقت یا قراری که منجر به بازداشت نشده) می‌تواند برای متهم حالت بدون کاری اعمال کند.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱_ جعفری لنگرودی، دکتر جعفر، ترمینولوژی حقوق ص ۱۶۴ شماره ۱۳۲ واژه تعلیق از خدمت.
- ۲_ مجموعه قوانین و مقررات استخدامی با آخرین اصلاحات ص ۵۹ و ۵۸.
- ۳_ پاسخ کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان به شماره ۷/۳۴/۳۴۴ مورخ ۸۳/۳/۲۷.
- ۴_ ر.ک فصل نامه قضایی و حقوقی - معاونت قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح - اداره کل حقوقی شماره ۲۸- زمستان ۱۳۸۳ - ص ۱۶۸ و ۱۶۹.
- ۵_ پاسخ کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی به شماره ۷/۳۴/۱۳۸۴ مورخ ۸۳/۱۱/۱۳.
- ۶_ پاسخ کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی به شماره ۷/۳۴/۱۳۸۴ مورخ ۸۳/۱۱/۱۳.
- ۷_ پاسخ کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان قضایی به شماره ۷/۳۴/۱۰۸۸ مورخ ۸۳/۹/۲۲.
- ۸_ مستفاد از جزوه شماره‌ی چهار متون آموزشی ویژه قضات سازمان موضوع "بررسی جرم اختلاس" ص ۲۵ الی ۲۷.
- ۹_ نظریه کمیسیون قضایی و حقوقی سازمان به شماره ۳۸ک/۴/۳۵۳/۳/۸۲ - ۸۵۶/۸۳ - به تاریخ ۸۴/۴/۱۸.